

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ**

**РЕЗУЛЬТАТИ ОНЛАЙН ОПИТУВАННЯ
«ПОТРЕБИ УЧИТЕЛІВ У ПІДВИЩЕННІ ФАХОВОГО РІВНЯ
З ПИТАНЬ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ЗАСОБІВ ТА ІКТ
В УМОВАХ КАРАНТИНУ»**

Аналітичні матеріали

ЗМІСТ		
	Передмова	3
1.	Актуальність, завдання та методологія	4
2.	Результати дослідження	6
2.1.	Блок I. Загальні відомості про учасників	6
2.2.	Блок II. Організація дистанційного навчання на практиці	8
2.3.	Блок III. Готовність учасників навчального процесу до дистанційного навчання	14
2.4.	Блок IV. Визначення потреб у здійсненні дистанційного навчання та підвищенні фахового рівня під час карантину	17
3.	Висновки	20
4.	Рекомендації	23

ПЕРЕДМОВА

Учені Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України протягом 27 березня – 4 квітня 2020 року провели онлайн опитування щодо потреб вчителів та інших категорій освітян у здійсненні дистанційного навчання та підвищенні фахового рівня під час запровадження карантину, пов'язаного з поширенням в Україні вірусу COVID-19. Опитування здійснено з метою оцінки стану ситуації дистанційної освіти, що склалась під час карантину, а також для надання відповідних рекомендацій зацікавленим сторонам.

Онлайн опитування було спрямоване на **виявлення громадської думки** щодо ефективності використання онлайн інструментів для забезпечення дистанційного навчання учнів, а також визначенню освітніх ресурсів, електронних засобів навчання, які користуються найбільшим попитом серед вчителів в умовах карантину.

Опитування було анонімним, вибірка респондентів не є репрезентативною. Охоплення респондентів – 607 осіб. Рівень – всеукраїнський.

Анкета «Потреби вчителів у підвищенні фахового рівня з питань використання цифрових засобів та ІКТ в умовах карантину» поширена через наступні канали:

Google Forms - <https://forms.gle/oJjkoADGLTJNBySc6>;

Сторінка Facebook - <https://www.facebook.com/pg/compared/>;

Сторінка новин Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України - <http://iitlt.gov.ua/info/news/proekti/elektronni-osvitni-resursy-dlya-vchyteliv/>;

Розсилка через електронну пошту на адреси шкіл та освітніх установ.

Укладачі онлайн анкети «Потреби вчителів у підвищенні фахового рівня з питань використання цифрових засобів та ІКТ в умовах карантину» - Відділ компаративістики інформаційно-освітніх інновацій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України (Овчарук О.В., к.п.н.; Іванюк І.В., к.п.н.; Сороко Н.В., к.п.н.; Кравчина О.Є., Гриценчук О.О.; Малицька І.Д.).

1. АКТУАЛЬНІСТЬ, ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ

Актуальність

Проведене онлайн опитування освітян здійснено, виходячи з необхідності швидкого адекватного реагування на ситуацію, що пов'язана з запровадженням загальнонаціонального карантину щодо поширення вірусу COVID-19. До уваги було взято такі нормативно-законодавчі акти:

- Постанова Кабінету Міністрів України № 211 від 11 березня 2020 р. «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19»;
- Постанова Міністерства освіти і науки України № 406 від 16 березня 2020 р. «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19»;
- Стаття 32 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», Указ Президента України №87/2020 від 13 березня 2020 року;
- Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 березня 2020 року «Про невідкладні заходи щодо забезпечення національної безпеки в умовах спалаху гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»;
- підпункт 2 пункту 13 Положення про Функціональну підсистему навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у надзвичайних ситуаціях (з питань безпеки життєдіяльності) єдиної державної системи цивільного захисту, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України № 1400 від 21 листопада 2016 р.
- Рекомендації Всесвітньої організації охорони здоров'я.

Завдання

проведення онлайн опитування мало на меті реалізацію таких завдань:

- зібрати дані щодо ставлення та потреб вчителів та інших категорій освітян у здійсненні дистанційного навчання й підвищенні фахового рівня під час запровадження карантину;
- визначити потреби у підвищенні професійного рівня педагогів щодо використання цифрових засобів навчання та ІКТ для здійснення дистанційного навчання, спілкування з батьками та громадськістю, організаційних питань;
- виявити проблеми та надати рекомендації зацікавленим сторонам з підвищення професійного рівня педагогів щодо використання цифрових засобів навчання та ІКТ для здійснення дистанційного навчання.

Методологія

Під час опитування було дотримано загальнонаукових підходів, викладених у «Положенні про порядок формування, проведення і контролю виконання наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок у Національній академії педагогічних наук України» (Додаток до постанови Президії НАПН України № 1-2/14-350 від 20 грудня 2018 р.).

За основу взято такі **підходи**:

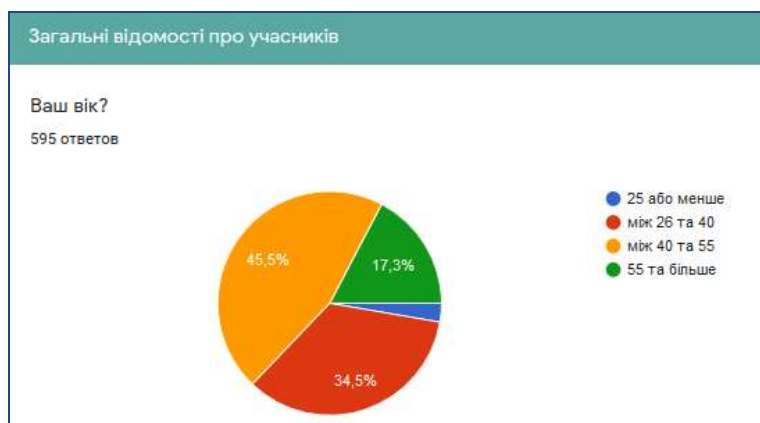
- новизна та актуальність;
- відповідність пріоритетам державної політики та тематичним напрямкам наукових досліджень і науково-технічних розробок;
- практична корисність, можливість упровадження наданих рекомендацій та висновків;
- наявність попереднього досвіду та доробку науковців щодо виконання наукових досліджень.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. БЛОК I. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО УЧАСНИКІВ

Кількість респондентів – 607

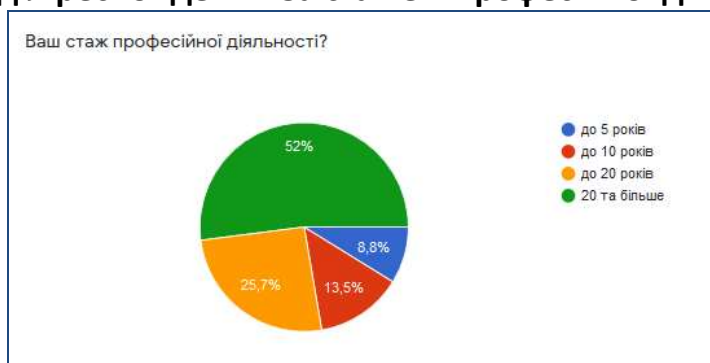
Розподіл респондентів за віком

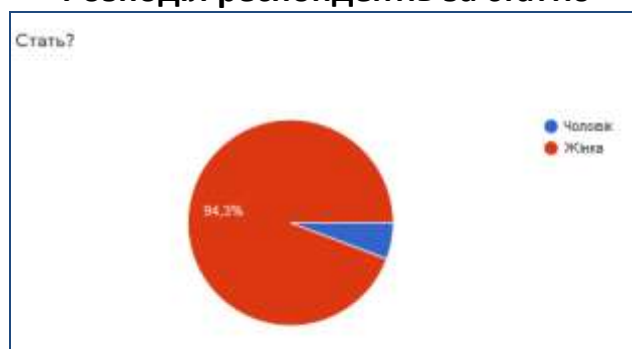
У опитуванні виділились три основні вікові категорії:

- 45-55 років – 45,5%;
- 26-40 років – 34,4%;
- 55 та більше років – 17,3%.

Розподіл респондентів за стажем професійної діяльності

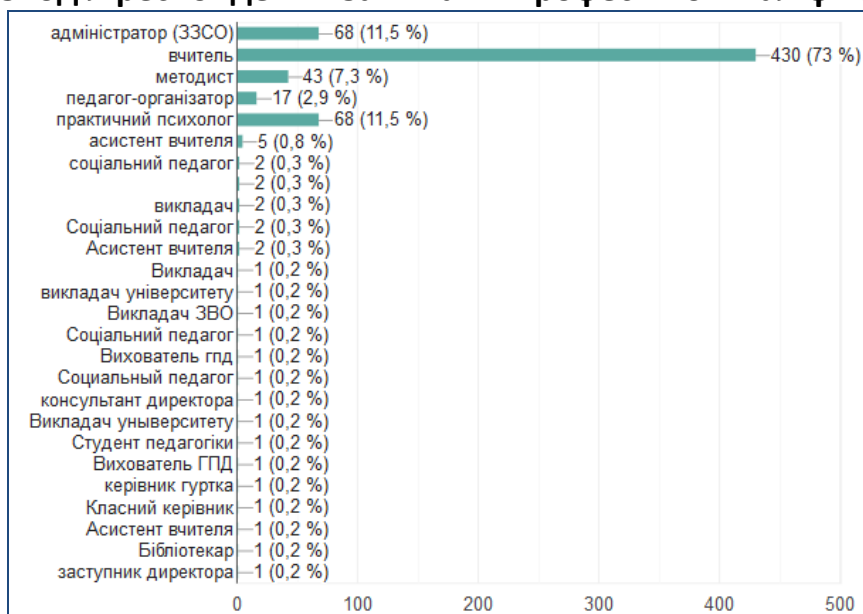

Розподіл респондентів за статтю

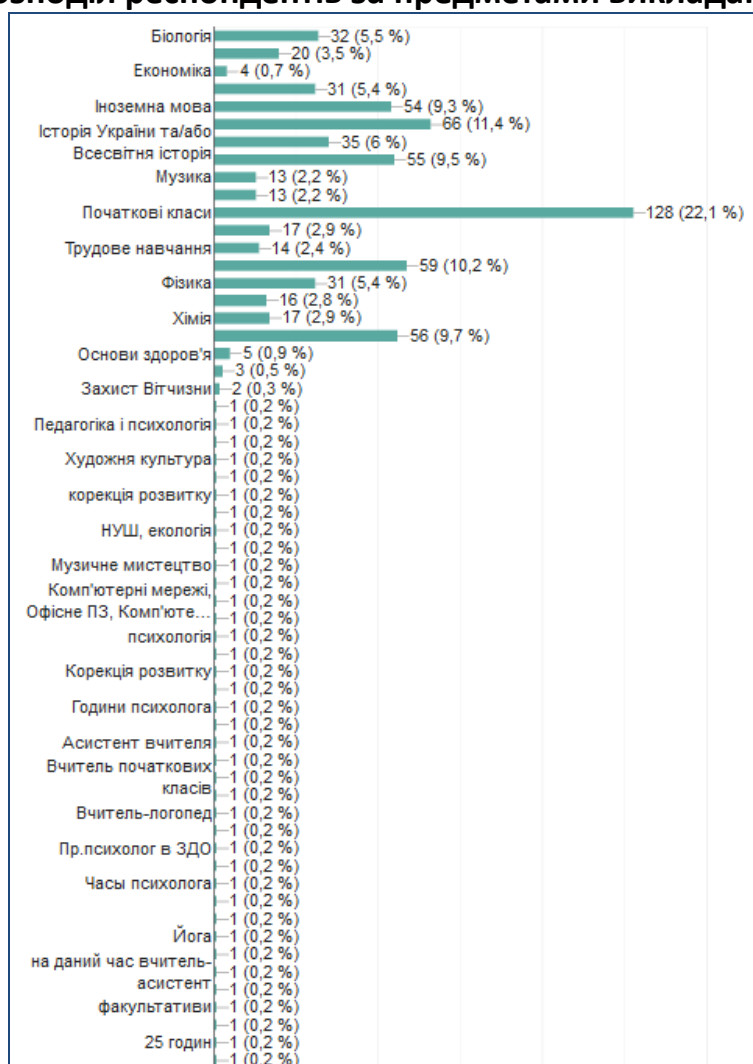
Серед респондентів: жінки – 94,3%; чоловіки – 5,7%.

Розподіл респондентів за типами професійної кваліфікації

За типами професійної кваліфікації серед респондентів найбільше – вчителів (73%). Інші категорії: адміністратори ЗСГО – 11,5%; практичні психологи – 11,5 %; методисти – 7,3%, а також: соціальний педагоги, вихователі ГПД, асистенти вчителя, викладачі ЗВО, педагоги-організатори, керівники гуртків, бібліотекари.

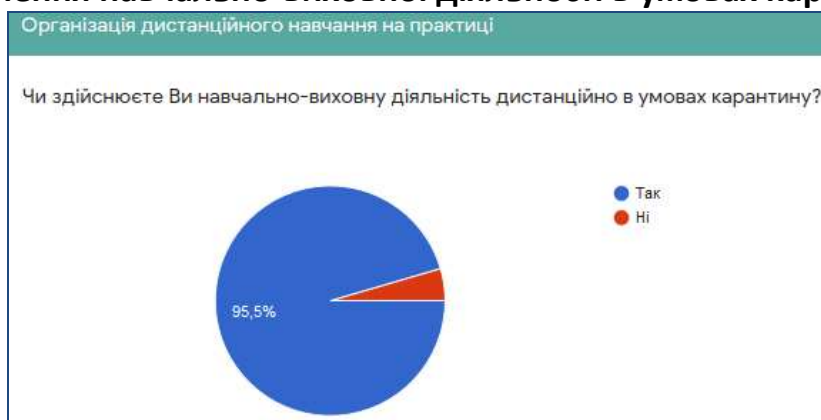
Розподіл респондентів за предметами викладання

За предметами викладання респонденти розподілились таким чином: вчителі початкових класів – 22,1%; інформатика – 11,4%; українська мова та література – 10,2%; математика – 9,5%; іноземна мова – 9,3%; історія України та всесвітня історія – 6%; біологія – 5,5%; фізика – 5,4%; географія – 3,5%; зарубіжна література – 5,4%; хімія – 2,9%; правознавство та громадянська освіта – 2,9%; фізична культура – 2,8%; трудове навчання – 2,4%; музика - 2,2%; образотворче мистецтво – 2,2%; економіка - 0,7%.

Не викладають предметів – 9,7 %. Також серед респондентів присутні такі категорії педагогів: захист Вітчизни, педагогіка і психологія, художня культура, корекція розвитку, асистент вчителя, логопед, йога, російська мова та література, вихователь групи продовженого дня, фінансова грамотність, уроки для сталого розвитку.

Здійснення навчально-виховної діяльності в умовах карантину

Здійснюють навчально-виховну діяльність в умовах карантину - 95,5%; 4,5% - не здійснюють.

2.2. БЛОК II. ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ПРАКТИЦІ

Під час опитування важливим було визначити, як респонденти організують дистанційне навчання, як реалізовані його переваги, які інструменти використовують педагоги, наскільки ефективно та гнучко; скільки часу використовують респонденти на підготовку до здійснення навчально-виховної діяльності та скільки часу – на підвищення власної кваліфікації; чи мають вони можливість поділитись власним досвідом з колегами; скільки учнів бере участь у заходах дистанційно.

Респондентів запитали: що використовує Ваш навчальний заклад для забезпечення дистанційного навчання в умовах карантину? Було запропоновано обрати одну або декілька відповідей.

Найбільше респонденти пропонують та використовують такі засоби для організації дистанційного навчання: **Viber – 88,2%; Сайт навчального закладу – 62,7%; GoogleClassroom – 45,5%; На урок– 42,7%; Skype – 37,7%; Zoom -28,5%;**

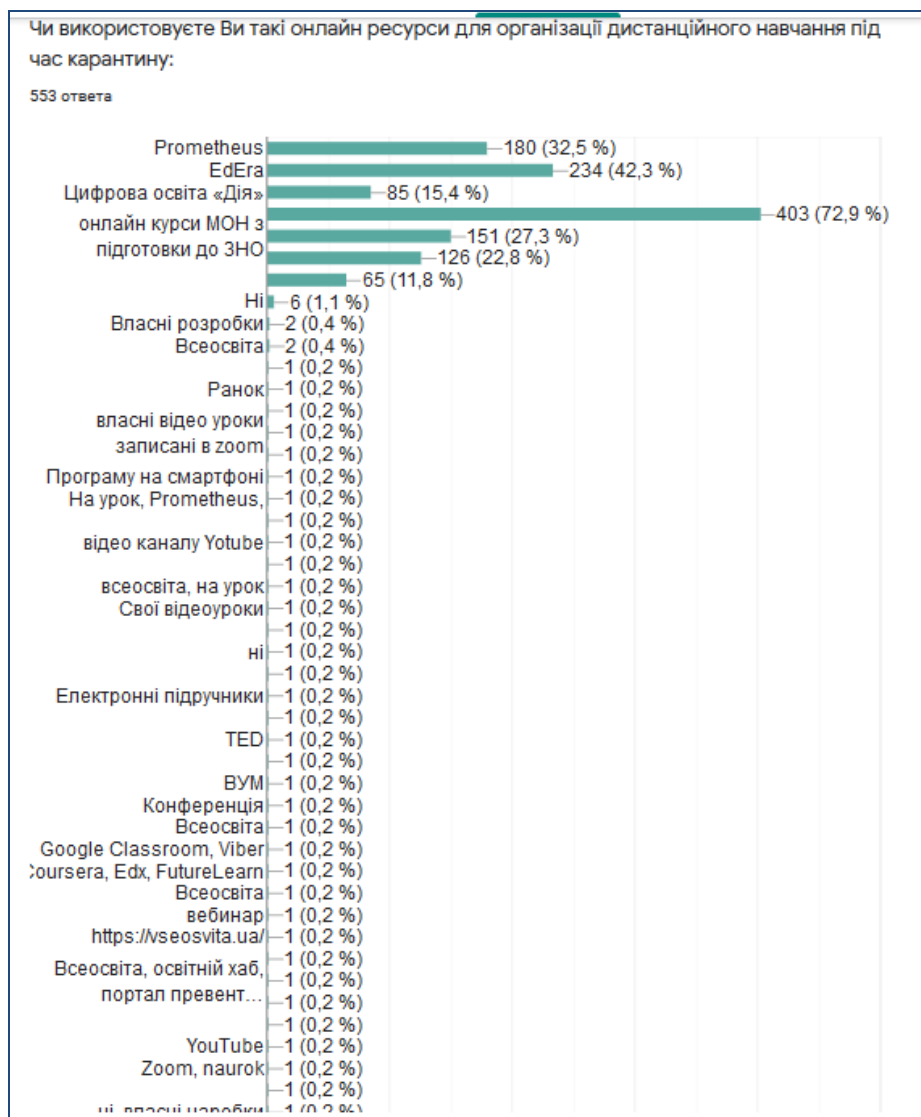
Telegram – 20,9%. Всі інші інструменти, що запропоновані в анкеті, використовує менше ніж 20% закладів, на думку респондентів.

Нижче подано перелік запропонованих в анкеті інструментів:

- Anymeeting – 0;
- Appear.in – 0;
- Asana – 0;
- CiscoWebex - 0,7%;
- ClassDojo - 2,4%;
- Classtime - 6,2%;
- Edmodo – 0,8%;
- FreeConferenceCall – 0;
- **GoogleClassroom – 45,5%;**
- Googledisk - 16,2%;
- GoogleMeet (Hangout) – 2,9%;
- JitsiMeet – 0,7%;
- Microsoft Teams – 4,7%;
- Moodle – 3,4%;
- **Skype – 37,7%;**
- Sluck – 0,3%;
- SMLS – 0,3%;
- **Telegram – 20,9%;**
- **Viber – 88,2%;**
- WhatsApp – 13,3%;
- **Zoom -28,5%;**
- Електронний щоденник – 10,3%;
- МійКлас – 18,5%;
- **На урок– 42,7%;**
- **Сайт навчального закладу – 62,7%.**

Серед іншого респонденти вказали на такі інструменти: електронна пошта, Facebook, Messenger, Badge Wallet, Padlet, інструменти Google, Всеосвіта, освіта.ua, власний блог, Google календар. Однак, ці інструменти не набрали більше трьох відповідей кожна.

Було також запропоновано відповісти учасникам опитування, що саме вони використовують для дистанційної роботи з учнями під час карантину. На запитання «*Чи використовуєте Ви такі онлайн ресурси для організації дистанційного навчання під час карантину?*» найбільше відсотків набрали такі ресурси: **авторські уроки на каналі YouTube – 72,9%; EdEra - 42,3%; Prometheus - 32,5%;** онлайн курси МОН з підготовки до ЗНО – 27,3%; відео уроки на ТРК «Київ» - 22,8%; Цифрова освіта «Дія» - 15,4%; відео уроки на місцевих телеканалах - 11,8%.

Серед іншого респонденти вказали: власні розробки, Всеосвіта, Ранок, Zoom та власні відео уроки, записані в Zoom, На урок, Prometheus, відео каналу Youtube, Електронні підручники, TED, ВУМ, Google Classroom, Viber, Coursera, Edx, Future Learn, освітній хаб, власні напрацювання. Однак всі ці відповіді не набрали більше двох одиниць.

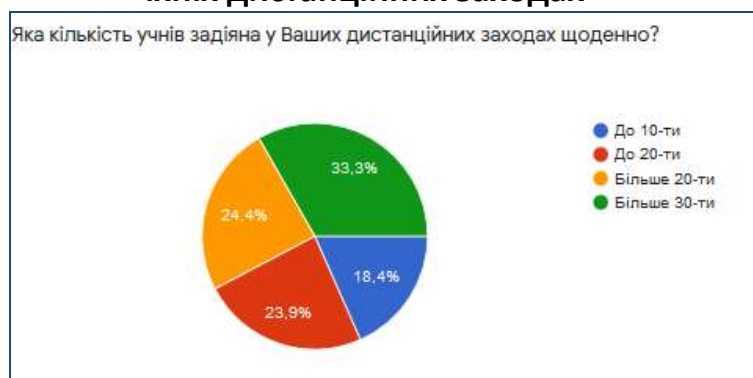
На відкрите запитання «які для Вас онлайн інструменти є ефективними для дистанційного навчання під час карантину?» було отримано такі відповіді: Viber, Zoom, відеоуроки, Google Classroom, онлайн уроки, сайт навчального закладу, комп'ютер, онлайн тести, Skype, Microsoft Teams, Learning Apps, онлайн ресурси Deutsche Welle, Goethe Institute, Oshkola, відеолекції та чати, вебінарна кімната, тести на платформі «На урок», тести з підготовки до ЗНО, Moodle, Академія Cisco, Facebook, особистий сайт, Instagram, Prometheus, консультування батьків, Google disk - створення тестів, завдань, опитувальників, WordArt.com, Cross, Twitter, презентації на YouTube, авторські уроки на каналі YouTube, Padlet, Classtime, Evolution, Цифрова освіта, Skype, Padlet, Клас Доджио, сервіси Office365, Moodle, Hangouts Meet, Edpuzzle, Kahoot, Wizer.me, Google form, Hangout, Kahoot,

LCMS, месенджери, соцмережі, сайт класу, Мій клас, освітні сервіси для проведення нарад, Telegram, трансляція на аудиторію, відео зв'язок, OneNote. Серед відповідей були й такі: важко оцінити ефективність; важливий не інструмент, а якість: стислість, зрозумілість, логічна послідовність, само замкненість.

Серед відповідей були й такі: Важко оцінити ефективність; Важливий не інструмент, а якість: стислість, зрозумілість, логічна послідовність, само замкненість.

Загалом, відповіді засвідчили про обізнаність вчителів щодо різноманіття засобів для здійснення навчання онлайн, однак, те, що більшість респондентів обрали лише один, або два варіанти вказаних засобів свідчить про необхідність знайомити їх з засобами, які забезпечують різні освітні потреби та виконують різні задачі.

Відповіді респондентів щодо того, яка кількість учнів щоденно задіяна у їхніх дистанційних заходах

Відповіді респондентів, щодо того, скільки часу вони витрачають на підготовку до занять протягом доби*

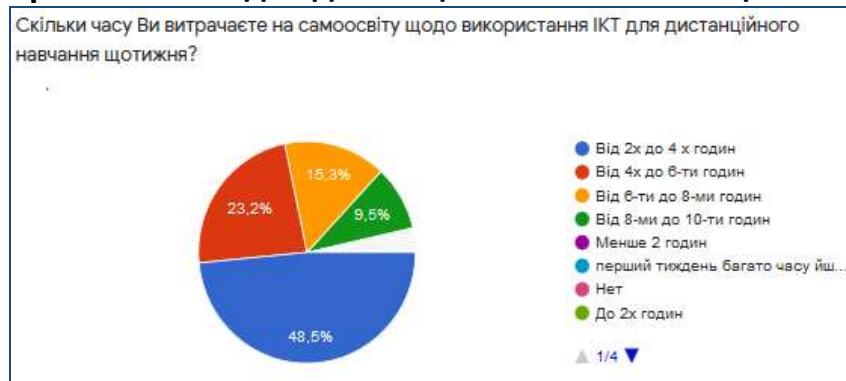
*5.8% - від 8 до 10 годин

Відповіді респондентів, скільки часу вони витрачають на здійснення навчально-виховного процесу на добу

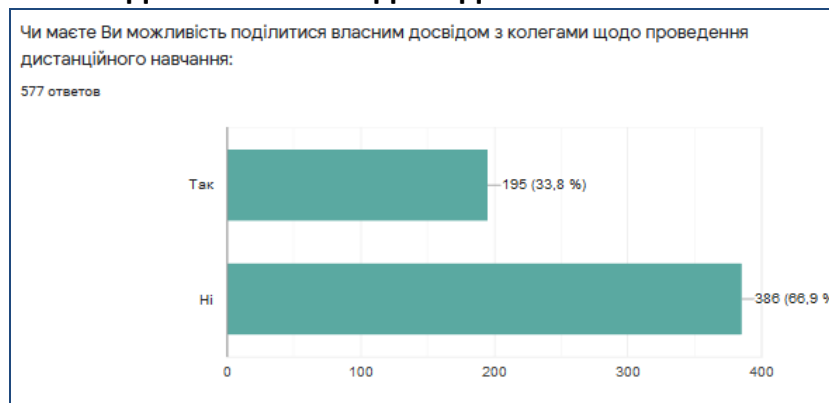

*6,2% - від 8 до 10 годин

Відповіді респондентів щодо кількості часу на самоосвіту щодо використання ІКТ для дистанційного навчання щотижня

Відповіді респондентів щодо того, чи мають вони можливість поділитись своїм досвідом з колегами

Було запропоновано, у разі позитивної відповіді на можливість поділитись досвідом, уточнити, які саме інструменти використовують педагоги для того, щоб обмінюватись досвідом. Отримано такі відповіді: Viber, Zoom, власна платформа, Google Form, Kahoot, Microsoft Teams, OneNote, Google Classroom, програма для створення покрокових відео для Інформатики, Messenger, На урок, Всеосвіта, YouTube, Padlet, Viber, Гугл диск, Skype, email, Facebook, Всесвіт, Classtime, відеоконференція, Hangouts, SMLS, Padlet, Mentimetr, Edpuzzle, власний блог, Медіапростір, Learningapps.org, YouTube, особистий блог, сайт закладу ЗЗСО, Освіторія, На

Урок, National Geographic Learning, Cambridge University Press, Cambridge Assessment English, Clarivate Analytics, FutureLearn, MMPublications Ukraine.

У відкритих відповідях педагоги ділились заходами, які вони відвідали та провели, наприклад, «взяла участь у Другому Міжнародному науково-практичному WEB-форумі: «Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя» 25-27.03.2020»; «виступила з онлайн доповіддю «Сучасні підходи до цифровізації діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти».

З'ясовано також, що 33,8% респондентів не мають можливості ділитись досвідом з колегами. Це може означати, що такі умови для них не створені та частково свідчить про певні прогалини в обізнаності педагогів щодо таких можливостей та відсутність необхідних навичок.

Саме тому було запропоновано відповісти на запитання, які є перешкоди до здійснення дистанційного навчання в умовах карантину. Часткова картина, що демонструє основні перешкоди подана на діаграмі нижче.

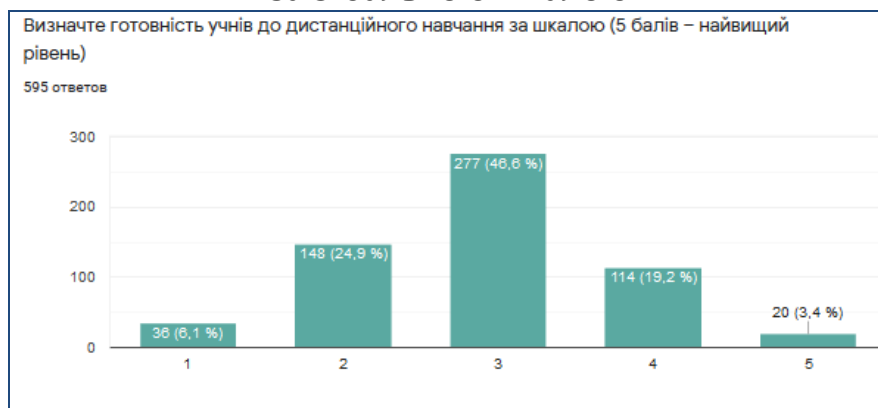
Так, основними перешкодами педагоги вважають: недостатність досвіду – 58,6%; обмежений доступ до Інтернету – 35,3%; недостатньо інформації – 20,2%; нечіткі інструкції від адміністрації ЗЗСО – 10%; недостатня мотивація – 7,8%. Також серед переліку перешкод респонденти зазначили такі: недостатні технічні можливості учнів; обмежений доступ дітей до Інтернету; недостатньо місця на Google диску; недостатня організованість власної діяльності; недостатня мотивація учнів; відсутність можливості підготувати вчителів до дистанційного навчання; не вистачає ІТ-технологій; неякісний Інтернет; велика кількість класів, в яких працює вчитель; недостатнє апаратне забезпечення; перевантаження мережі. Лише три респонденти зазначили, що проблем немає.

2.3. БЛОК III. ГОТОВНІСТЬ УЧАСНИКІВ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

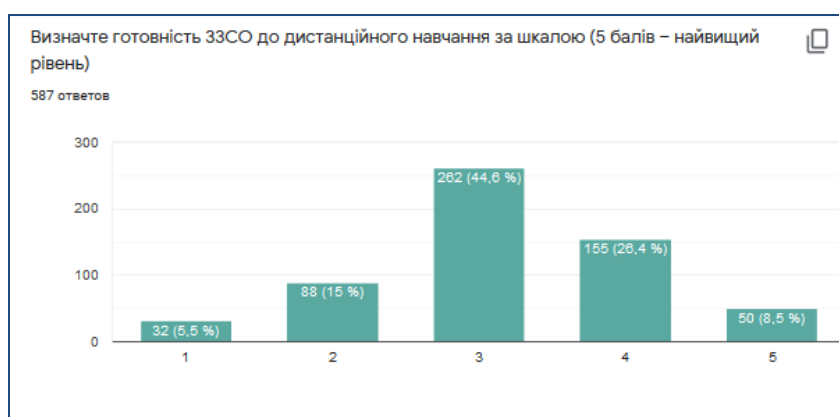
Відповіді респондентів щодо готовності вчителів до дистанційного навчання за 5-бальною шкалою

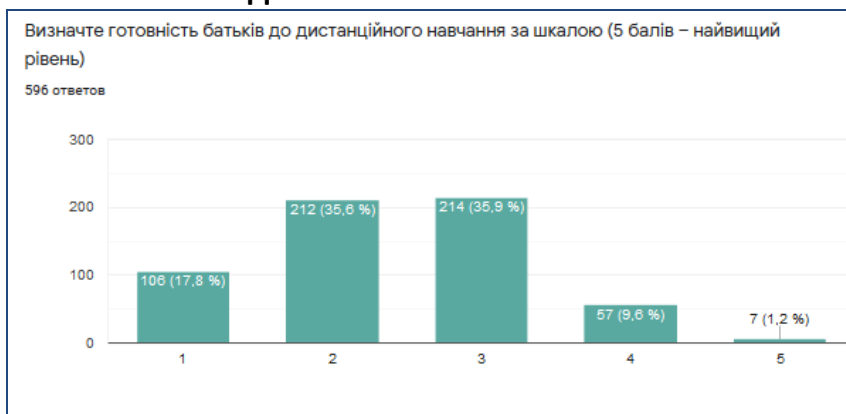
Відповіді респондентів щодо готовності учнів до дистанційного навчання за 5-бальною шкалою

Відповіді респондентів щодо готовності ЗЗСО до дистанційного навчання за 5-бальною шкалою

Відповіді респондентів щодо готовності батьків до дистанційного навчання їхніх дітей за 5-бальною шкалою

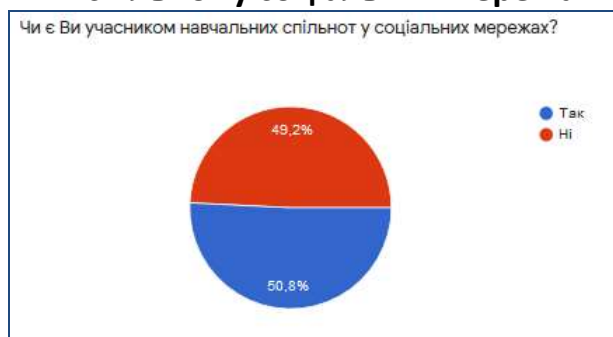
На запитання, **які питання виникають у батьків під час карантину**, було отримано такі **чотири найбільші категорії** відповідей:

- як виконати домашнє завдання – 76,1%;
- чим займати дітей вдома на карантині – 50,4%;
- проведення ЗНО – 27,3%;
- проведення ДПА – 23,3%.

Серед інших відповідей педагогів були такі: оцінювання; деякі батьки ніяких запитань не задають; якщо роботу не здано в терміни, що робити?; чи будуть діти навчатися влітку?; як після роботи допомогти дитині?; як отримати консультацію з вчителем?; для чого нам це?; батьки хочуть посадити дитину перед екраном; питання пов'язані з комп'ютерною неграмотністю; де знайти час, щоб займатися з дітьми?; як правильно організувати роботу дитини дистанційно?

Респондентам було запропоновано відповісти, якщо вони є учасниками навчальних спільнот у соціальних мережах, то яких саме.

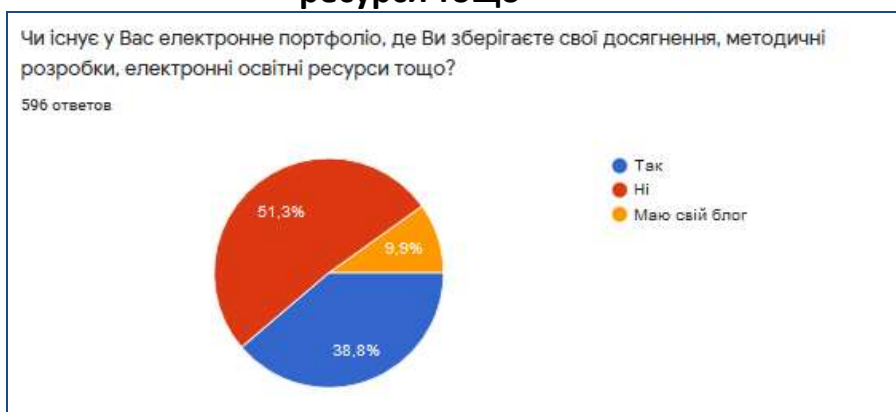
Відповіді респондентів щодо того, чи є вони учасниками навчальних спільнот у соціальних мережах

Було отримано такі відповіді: групи у Facebook (наприклад, «Уміння вчити», «Вчителі іноземної мови», «Форум вчителів історії», «Хімія. Майданчик ідей для вчителів», «Родзинки до уроку історії», «Історії з історії», «Історія для кожного», «Освітній простір Донеччини», «Психологічна служба системи освіти Харківської

області», «Простір вчительських ідей», «Методичні родзинки викладання зарубіжної літератури», «Союз освітян України», «Математика в школі», «Зарубіжна література в школах України», «Все для творчого вчителя», «Вчитель вчителю», «Вчительська скарбничка», «Скарбничка творчого філолога», «Практичні психологи та соціальні педагоги ЗЗСО», «Збережемо галузь «Мистецтво» у школі», «Уміти вчити», «Про мову», «Мовомарафон», «Digital Educator Group», «Вся Україна читає дітям» Східноукраїнська філія URCCYL», «Українська мова для всіх», «На флешку вчителю», «Природознавство», «Філологічні цікавинки», «Вчителі основ здоров'я», «Інклюзія. Допомога вчителю», «НУШ», «М18», «STEM освіта в Україні», «Академія сучасних освітян», «Вчитель-вчителю», «Уміти вчити: спільнота освітян», «Вчителі англійської мови», «Учитель НУШ», «British Council Teacher Community», «Все для вчителя», «Інформатика від А до Я», «Методики та стратегії НУШ», «Творчий вчитель», «Гра по-новому, навчання по-іншому», «Цікава біологія», «Класна робота», «Скарбничка вчителя НУШ», «Музичне мистецтво в школі», «Педрада» тощо); групи у Viber (наприклад, для батьків, для вчителів, «Вчителі біології та хімії України», групи по навчальних предметах тощо); тематичні сайти для освітян (наприклад, The Teacher's Room, Education Microsoft, Smart Junior, Всеосвіта, НУШ, На Урок, Прошколу, Освіторія, Уміти, Майстерня гендерночутливого вчительства, Edcamp Ukraine, Creative English, Інтерактивне навчання, IREX); авторські сайти вчителів (наприклад, Все для вчителів історії), сайти установ (наприклад, Українська асоціація корекційних педагогів, Логозон, Донецький Палац молоді «Юність», ПОІППО, РІППО, УМО, МОН), навчальні платформи Prometheus, EdEra.

Відповіді респондентів щодо того, чи існує в них електронне портфоліо, де вони зберігають свої досягнення, методичні розробки, електронні освітні ресурси тощо

2.4. БЛОК IV. ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБ У ЗДІЙСНЕННІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННІ ФАХОВОГО РІВНЯ ПІД ЧАС КАРАНТИНУ

Цей блок запитань присвячено потребам педагогів у здійсненні дистанційного навчання та підвищенні їхньої обізнаності щодо використання онлайн засобів для здійснення дистанційного навчання.

Респондентам було задано запитання щодо того, чи мають вони доступ до онлайн ресурсів зі свого предмету. Було отримано такі відповіді:

Відповіді респондентів щодо того, де вони слідкують за новинами щодо дистанційних курсів підвищення кваліфікації

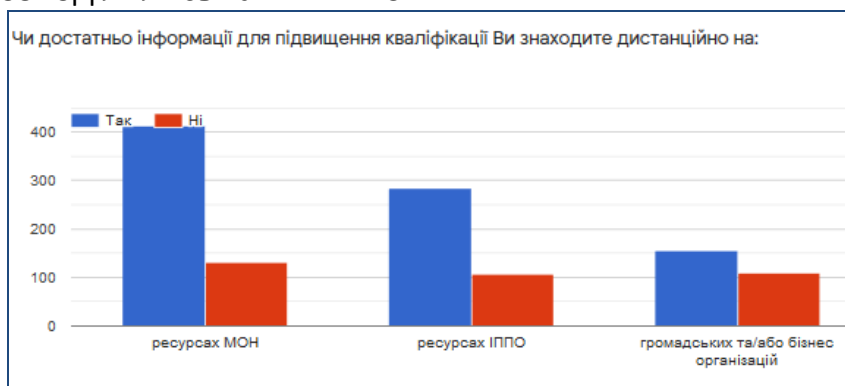

Найбільше відповідей було отримано у таких варіантах:

- соціальні мережі – 76,3%;
- сайт МОН – 69,4%;
- сайти ІППО- 38,1%;
- блоги вчителів – 28,8%;
- сайти громадських та/або бізнес організацій -14,2%;
- розсилка від адміністрації навчального закладу – 65,9%;

Серед іншого: через пошукову систему; Viber; Всеосвіта; На урок; мульті урок; <https://vseosvita.ua/>"Всеосвіта", "На Урок"онлайн-курси КВНЗ ХАНО; розсилки від "Наурок", "Ранок", "Всеосвіта».

Відповіді респондентів щодо того, чи достатньо інформації для підвищення кваліфікації вони знаходять дистанційно на ресурсах МОНУ,ППО, громадських організаціях, розподілились таким чином:

Відповіді респондентів щодо того, які форми професійного розвитку вони вважають найбільш ефективними

Серед найбільш ефективних форм професійного розвитку педагоги вказали: вебінари, онлайн курси та майстер-класи,онлайн конференції, онлайн семінари, та проекти.

Найбільш прийнятні форми підвищення кваліфікації:

Слід зазначити, що педагоги виділили як найбільш ефективну форму – самоосвіту (60,9%), а також – очні та дистанційні майстер-класи, дистанційний тематичний курс, семінар-тренінг; індивідуальна робота з супроводом куратора.

На питання «Які у Вас існують потреби в підвищенні кваліфікації в умовах карантину?» відповіли 99 респондентів. 10% з них зазначили, що не мають жодних потреб. 10% зазначили як потребу нестачу часу, щоб самостійно розібратись, яким чином організувати та забезпечити дистанційне навчання. 20% респондентів наголосили, що вони потребують знань та чітких інструкції щодо використання онлайн інструментів, навчальних платформ для організації групової роботи, відео конференцій. 40% респондентів зазначили, що потребують онлайн курсів та вебінарів, які нададуть їм практичні поради щодо того, яким чином організувати дистанційне навчання та, водночас, забезпечать сертифікатами, які будуть зараховуватись під час атестації педагогічних працівників. 10% респондентів мають бажання підвищити кваліфікацію за окремими предметами під час онлайн курсів. 10% респондентів зазначили, що потребують супроводу під час проведення дистанційного навчання, бо погано володіють комп'ютером та не вміють використовувати онлайн ресурси.

Питання анкети «Які існують перешкоди, що заважають Вам підвищувати кваліфікацію онлайн?»

Серед існуючих перешкод, що заважають педагогічним працівникам підвищувати кваліфікацію онлайн, визначено, що основною перешкодою є проблеми з інтернетом (поганий зв'язок, тимчасова відсутність, обмежений доступ). Другою перешкодою є брак часу, бо треба спочатку навчитись самому, а потім ще навчити учнів. До того ж багато часу витрачається на підготовку до занять та написання звітів, що призводить до надзвичайної завантаженості. Третьою перешкодою є відсутність конкретних інструкцій щодо використання онлайн ресурсів українською мовою. Також респонденти визначили, що не у всіх вдома є достатньо пристроїв, «недостатня особиста матеріальна база та відсутність вдома сучасної техніки».

ВИСНОВКИ

Останнє десятиліття українська система освіти привертає велику увагу до необхідності інтегрування ІКТ у всі процеси навчання: проголошуються відповідні стратегії, проводяться наукові дослідження, відбувається комп'ютеризація шкіл та інших закладів освіти, вчителі знайомляться з новим обладнанням та цифровими технологіями, методиками запровадження дистанційного навчання тощо.

Однак, на практиці реальна проблема створення умов та здійснення дистанційного навчання виникла як в Україні, так і у всьому світі лише в останній період, коли було запроваджено карантинні заходи у зв'язку з поширенням COVID-19. Після проголошення урядом і відповідними урядовими установами обов'язкового дистанційного режиму навчання перед вчителями постали реальні виклики з запровадження цієї форми навчання, які потребують нагального розгляду та вирішення. Тому й виникла потреба проведення даного опитування з питань потреб вчителів щодо підвищення фахового рівня з використання цифрових засобів та ІКТ в умовах карантину.

Респонденти – переважно, вчителі ЗЗСО, керівники шкіл, а також методисти та викладачі закладів післядипломної педагогічної освіти та ЗВО, практичні психологи, соціальні педагоги, керівники гуртків, асистенти вчителя та ін.

Опитування відбувалось онлайн, тому слід врахувати, що респонденти вже обізнані з цифровими технологіями та відповідали на запитання анкети, враховуючи існуючий власний досвід. Поза межами опитування залишились ті педагоги, які: не мають доступу до широкосмугового Інтернету, не забезпечені цифровими засобами спілкування, не вміють використовувати засоби та які з різних причин не змогли, або не бажали надати свої відповіді.

Поширення анкети відбувалось через декілька каналів:

- розсилку на ЗЗСО у різних областях;
- поширення (пости) на сторінці у ФБ;
- оголошення на сайтах ІІТЗН НАПН України та НАПН України.

Ці канали дозволили отримати відповіді 607 респондентів.

Серед педагогічної громадськості існує думка, що впровадження ІКТ та використання цифрових засобів в системі загальної середньої освіти відбувається не надто ефективно, проте 95,5% респондентів надали відповідь, що вони здійснюють дистанційне навчання в умовах карантину. При цьому вони засвідчили, що більшість з них витрачає від 2-х до 6-ти годин на самоосвіту щодо використання ІКТ для дистанційного навчання.

Серед респондентів представлено розмаїття освітніх кваліфікацій, однак, переважна кількість опитаних – вчителі, зокрема, вчителі початкових класів. Це

засвідчує про їх більшу активність у проведенні дистанційного навчання та залученість до реформи НУШ.

Варто відзначити позитивні моменти, які виявило проведене опитування. Аналіз відповідей респондентів за типами професійної кваліфікації свідчать, що 73% з них є вчителями, які взяли участь в опитуванні. Це може означати, що саме ця група респондентів найбільше зіткнулась з новими викликами, пов'язаними з організацією процесу дистанційного навчання, та активно взяли участь за їх вирішення під час карантину.

Результати опитування показують, що 95,5% респондентів здійснюють навчально-виховну діяльність в умовах карантину, що говорить нам про відповідальне ставлення до своєї роботи з боку педагогів. Для цього переважна більшість респондентів використали, в першу чергу, ті онлайн інструменти, якими вони впевнено користувались до запровадження карантину, наприклад, Viber - 88,2% та сайт навчального закладу - 62,7%.

Позитивна тенденція спостерігається в тому, що 61% вчителів активно займаються самоосвітою для забезпечення та організації дистанційного навчання. При цьому основним попитом користуються авторські уроки на каналі YouTube – 72,9%, матеріали для освітян на EdEra - 42,3% та Prometheus - 32,5%.

Найбільш ефективними формами професійного розвитку педагогічні працівники вказали вебінари, онлайн курси та майстер класи, онлайн конференції, онлайн семінари та проекти. На це слід звернути увагу з боку установ, які підвищують кваліфікацію педагогів.

Позитивним є те, що вчителі почали опановувати нові онлайн інструменти та шукати зручні для себе та учнів навчальні платформи, що дозволять забезпечити групове дистанційне навчання.

Питання, пов'язані з проблемами та потребами вчителів щодо впровадження дистанційного навчання та підвищення їхньої обізнаності у використанні онлайн засобів виявили таку важливу інформацію, як відсутність чітких інструкцій щодо використання онлайн засобів (особливо для практичних психологів, соціальних педагогів, асистентів вчителів); низький рівень готовності вчителів та закладів освіти (переважна оцінка 3 по 5-ти бальній шкалі) до онлайн спілкування в умовах карантину; низьку спроможність ділитись досвідом серед колег (66,8%); Серед основних перешкод – обмежений доступ до Інтернету – 35,2%; недостатньо досвіду – 58,7%; недостатньо інформації про онлайн засоби – 20,2%; нечіткі інструкції від адміністрації ЗЗСО – 10%; недостатня мотивація – 7,8%.

Респонденти вказують також на обмеження, які не залежать від системи освіти: перевантаження мережі, обмежений доступ учнів до Інтернету, неготовність батьків, немає вдома технічного забезпечення та обладнання та ін.

Для виявлення статусу респондентів щодо їх професійного спілкування з колегами та користування онлайн мережами та засобами для дистанційного навчання, було виявлено, що майже половина з опитаних є членами

професійних спільнот (50,6%), інша частина не бере участь у професійному спілкуванні в онлайн спільнотах. При цьому, респонденти зазначили, що інформацію про останні оновлення та новини, а також інструменти з дистанційного навчання вони беруть саме з соціальних мереж (76,3%). Також 65,7% отримують новини з розсилки від адміністрації начального закладу; 69,3% - з сайту МОН; і лише 38,2% - отримують новини на сторінках та розсилці від установ, що здійснюють післядипломну освіту. Це може свідчити про низьку активність цих закладів, непривабливість або відсутність простих інструкцій та ефективних інформаційних матеріалів від установ післядипломної освіти у питаннях підвищення обізнаності вчителів щодо використання цифрових засобів в умовах карантину.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Отримані відповіді та думки респондентів дали можливість окреслити рекомендації щодо підвищення фахового рівня вчителів з питань використання ІКТ та здійснення дистанційного навчання в умовах карантину.

Отримані результати дають змогу зробити висновок, що вчителі є основними рушіями та агентами здійснення дистанційних заходів в умовах карантину: саме вони навчають онлайн, консультують батьків, здійснюють самоосвіту для підвищення свого фахового рівня. Зміст цієї діяльності має базуватись на чітких інструкціях з боку державних органів влади, управлінь освіти, закладів освіти та післядипломної освіти та за підтримки всіх зацікавлених осіб. Інтегрування спільних цілей, цінностей, завдань, створення можливостей для учнів та вчителів – є основним завданням держави сьогодні.

Отримані результати, на наш погляд, можуть бути використані такими сторонами:

- **урядовими установами**, Міністерством освіти і науки України, управліннями освіти на різних рівнях (для розроблення планів дій, програм, проведення заходів, що спрямовані на підтримку вчителів в умовах карантину);
- **зкладами загальної середньої освіти** та іншими освітніми установами (для побудови каналів комунікації, онлайн підтримки та інформування колективу щодо планів роботи, наявних технічних та програмних засобів, можливостей для учнів та батьків в умовах конкретного регіону та закладу освіти, швидкого реагування на потреби вчителів та учнів, підтримки вчительських інновацій);
- **зкладами післядипломної педагогічної освіти** та іншими установами, що здійснюють підвищення кваліфікації вчителів (для запровадження та методичного супроводу онлайн заходів з підвищення кваліфікації вчителів, зокрема щодо використання ІКТ та проведення дистанційного навчання, інформування про нові онлайн можливості для вчителів, консультування їх щодо здійснення дистанційного навчання);
- **науково-дослідними установами**, зокрема в системі НАПН України (для розроблення інструментів та методик підтримки онлайн навчання з різних предметних галузей, виявлення прогалин та пропонування інноваційних, ефективних науково обґрунтованих онлайн засобів, та науково-методичного супроводу, що забезпечать вчителів і систему підвищення кваліфікації новітніми розробками);
- **іншими зацікавленими сторонами**, зокрема організаціями громадянського суспільства (для підтримки онлайн навчання в умовах карантину, моніторингу та оцінювання рівня доступу до освітніх послуг та процесу дотримання прав учнів на освіту в умовах карантину та обмежень, що спричинені цим).

Отже, вказані вище установи та зацікавлені сторони мають звернути увагу на наступні рекомендації:

- Розробити формат та плани регулярного спілкування з вчителями для вирішення проблем та швидкого реагування на потреби вчителів, щодо надання підтримки щодо вдосконалення та оновлення методик онлайн навчання з учнями;
- Створити умови для забезпечення педагогів доступом до Інтернету та комп'ютерного обладнання для здійснення дистанційного навчання;
- Розробити чіткі інструкції для всіх категорій вчителів, практичних психологів, соціальних педагогів, асистентів вчителів, керівників шкіл щодо використання онлайн засобів для проведення дистанційного навчання та налагодження каналів комунікації з закладами освіти та суб'єктами педагогічної дії;
- Створити та впровадити у кожному регіоні термінові короткотривалі курси з питань використання онлайн інструментів для здійснення дистанційного навчання (на базі закладів ППО та інших установ, що проводять підвищення кваліфікації вчителів). Найбільш ефективними формами професійного розвитку педагогічні працівники вказали вебінари, онлайн курси та майстер класи, онлайн конференції, онлайн семінари та проекти;
- Розширити спектр теле- та радіо- уроків для учнів на регіональних каналах ЗМІ;
- Запровадити систему консультування вчителів онлайн в умовах карантину з питань використання ІКТ та проведення дистанційного навчання у кожному закладі ППО. Таке консультування потрібно організувати й для батьків на рівні ЗЗСО.
- Розширити можливості обміну досвідом між вчителями щодо здійснення онлайн навчання (на базі закладів ППО, професійних спільнот, ЗЗСО);
- Розробити пам'ятки для учнів та батьків щодо безпечного використання екранного часу та онлайн інструментів задля захисту від онлайн загроз та збереження здоров'я учнів;
- Розробити та впроваджувати інноваційні онлайн методики для навчання учнів, що доводять свою практичність та ефективність в умовах карантину. Такі розробки мають бути науково обґрунтованими;
- Запропонувати інноваційні технологічні рішення для здійснення дистанційного навчання вчителями. При цьому варто залучати приватний сектор та сферу бізнесу;
- Здійснювати постійний онлайн моніторинг проблем і потреб вчителів щодо здійснення дистанційного навчання та підвищення кваліфікації з цього питання з метою швидкого на них реагування в умовах карантину.

Проаналізувавши потреби, які було з'ясовано під час проведення опитування, відділ компаративістики інформаційно-освітніх інновацій ІІТЗН підготував та оприлюднив 1 квітня 2020 р. інформаційні бюлетені «Електронні освітні ресурси для вчителів різних предметів з організації дистанційного навчання» <https://lib.iitta.gov.ua/719807/> та «Онлайн інструменти для організації дистанційного навчання в умовах карантину» <https://lib.iitta.gov.ua/719816/>. Ці ресурси містять підбірку онлайн інструментів для дистанційного навчання, що можуть бути використані вчителями під час карантину.

Викладені рекомендації є баченням авторів, що базується на опитуванні громадської думки. Автори вбачають важливим продовження подібних досліджень, результати яких можуть бути корисними для прийняття управлінських рішень на різних рівнях.

Аналітичні матеріали опрацьовано й підготовлено в рамках НДР «Розвиток інформаційно-цифрового навчального середовища української школи» (реєстраційний №0120U100193), що здійснюється в ІІТЗН НАПН України (Іванюк І.В., к.п.н., Овчарук О.В., к.п.н.).